

dve pesme

dušan radak

U ŠEHEREZADI

samo pravi umetnici
sede u šeherezadi
pravi umetninci sede
i samo glatkim prstom
stave puškina u kosu
i režu kosu
i seku kosu
i puškinov nos
bace na kakvog natkonobara
koji je zbunjen više no
sam puškin
u šeherezadi

i desi se
da dečko donese mleko
samo dečko što donosi
i prospe mleko
i mleko se puši

i puškin siđe
s glava pravih umetnika
i skine raskošno odelo
sasvim raskošno
i kupa se
u mleku
što se puši

i foto-reporter
što visi u klozetu
samo foto-reporter što visi
nađe se
kraj tela
kraj puškinovog tela
bez nosa
i telo se nađe
ispred foto-aparata

i desi se
da dobra žena
uđe u šeherezadu
samo dobra žena
u šeherezadi
i ona vrisne
i pravi umetnici
pokrenu svoja lica
samo umetnici s licem

a dobra žena je
puškinova majka

U BIOSKOPU

lažni svedoci
trljaju ruke na sred filma
lažni svedoci trljaju
i samo intuicijom
spaze mr holmsa
koji ljušti kikiriki
i lomi kikiriki
i grize kikiriki
nekom do uha
sve dok ga
neko do uha
ne lupi po glavi
i on postane
sumnjičav
posve sumnjičav

i desi se
da ubica
siđe s ekrana
samo ubica što silazi
izvadi revolver
i puca
sebi u ruku
i padne
ranjen ispred platna

i mr holms
ustane sa svog sedala
sasvim ustane
i predstavi se
samo se predstavi
i ubica se zbuni

direktor bioskopa
što čuči ispod blagajne
samo direktor što čuči
nađe se kraj
mr holmsa
i pipa mu bilo
i duva mu usta
i ranjeni ubica
prevrće džepove
tražeći ulaznicu

i desi se
da se film završi
sasvim završi
i ljubitelj filma
samo ljubitelj
ode do telefona
i pozove pomoć
i pomoć dođe
posve dođe
i odnose ga
na neko sigurno mesto
sasvim sigurno

a mr holms
izađe iz bioskopa
i uđe
u svoja kola

divlje trave

lu sin

PREDGOVOR

Dok ćutim, osećam da sam prepun; čim zaustim da nešto kažem, obuzme me osećaj praznine.

Moj prošli život već je mrtav. Radujem se njegovoj smrti, jer tako znam da je on jednom postojao. Mrtvi život već se raspada. Radujem se njegovom raspadanju, jer tako znam da nije bio prazan.

Blato moga života ostaje rasuto na licu zemlje. Moja je krevica što iz njega ne niču gorda stabla, već samo divlje trave.

Divlje trave. One ne puštaju korenje duboko, niti im se laticice odlikuju lepoto. No ipak, one upijaju rosu i kišu, napajaju se krvlju i mesom mrtvih, iako sve nastoji da im otme život. Dok žive, osuđene su da budu gažene i košene, sve dok ne odu mru i istrunu.

Ali, ja sam spokojan, srećan. Smeje mi se i peva na sav glas.

Ja volim svoje divlje trave, ali prezirem to lice zemlje koje se mojim travama krasi.

Podzemljem kola divlja vatra, besneći. Kada jednog dana lava izbije na površinu, spržiće sve divlje trave i sva gorda stabla, ne ostavljajući im ni da istrunu.

Ali, ja sam spokojan, srećan. Smeje mi se i peva na sav glas.

No nebo i zemlja su tako spokojni, da se ne mogu nasmejati niti zapevati. A verovatno to ne bih mogao, čak i kada ne bom i zemljom ne bi vladao takav mir. Na granici između svetlosti i tame, života i smrti, prošlosti i budućnosti, poklanjam ovaj bokor divljih trava kao залог prijatelju i kleknite, čoveku i zveri, onima koje volim i onima koje mrzim.

Zbog sebe samog, zbog prijateljstva i kletnika, čoveka i zveri, onih koje volim i onih koje mrzim, nadam se što skorijoj smrti i raspadu ovih divljih trava. U suprotnom, ja nisam ni postojao, a to je mnogo tužnije od smrti i raspadanja.

Idite, onda, divlje trave, za mojim predgovorom!

26. april, 1927. godine
Kanton, Paviljon belog oblaka

OPRAŠTANJE SENKE

Kada čovek spava dotle da zaboravi na vreme, može mu se desiti da dođe njegova senka da se s njim oprosti, izgovarajući sledeći reči:

— Ima nešto što mi se ne dopada u raju. Neću da idem u raj. Ima nešto što mi se ne dopada u paklu. Neću da idem u pakao. Ima nešto što mi se ne dopada u vašem budućem svetu od zlata. Neću ni tamo da idem.

— No, ono što mi se u istinu ne dopada, to si baš ti.

— Prijatelju, na nameravam da te i dalje pratim; neću više da se zadržavam.

— Neću!

— Avaj! Zaista neću. Radije bih lutao ništavilom.

— Ja sam samo senka. Napustiću te i utonuti u mrak. Mrak me može progutati; čak i svetlost može učiniti da nestanem.

— Samo, neću da lutam između svetlosti i mraka. Radije bih potonuo u mrak.

— A konačno, evo me gde ipak samo lutam između svetlosti i tame, ne razlikujući sumrak od zore. Jedino što mogu je da podignem pepelnosivu ruku, pokretom ispijanja čaše do dna. I kada budem zabaravio vreme, otići ću daleko, sam.

— Avaj! Ako je ovo sumrak, progutaće me crna noć. Ili ću nestati u beloj svetlosti dana, ako tek sviće.

— Prijatelju bliži se čas.
— Krećem u tamu, da bih lutao ništavilom.
— Još očekuješ od mene neki dar. A šta bih ti mogao pokloniti? Jer, ako to već moram, mogu ti pokloniti samo mrak i prazninu. Voleo bih da to bude samo mrak koji može nestati u beloj svetlosti tvoga dana. Ili, neka to bude samo praznina koja nikada neće osvojiti tvoje srce.

— Voleo bih da tako bude, prijatelju — — —
— Da odem sam, daleko u mrak, gde ne samo da neće biti tebe, već neće biti ni drugih senki. Biću samo ja, obavijen tamom, i čitav taj svet biće samo moj.

24. septembar, 1924. godine

OSVETA (II)

Pošto je smatrao da je Sin božji, kralj Izraela, bio je razapet. Vojnici mu odušme purpurne haljine, staviše mu krunu od trnja i čestitaše mu, a onda mu stadoše glavu tući prutom od trske, pljuvati ga i spuštati se na kolena pred njim. Tek kad se dovoljno narugaše, svukoše mu purpurne haljine i ostaviše ga da ponovo stavi svoju staru odeću.

Gle kako ga udaraju po glavi, pljuju, klanjaju se.....
On odbija da pije vino s izmirinom. On hoće da sasvim prisebno posmatra način na koji Izraeliti postupaju sa svojim Sinom božjim, hoće da mu ostanu više vremena da sažaljeva njihovu budućnost i u isto vreme da se gnuša njihove sadašnjosti.

Oko njega mržnja, dostojna sažaljenja, prokleta.
Odzvanjaju klinovi pod udarcima batova, njihovi vrhovi probijaju mu dlanove. To što Oni, ta sažaljenja dostojna ljudska bića, razapinju Sina božjeg, ublažava njegov bol. Odzvanjaju klinovi pod udarcima. Njihovi vrhovi probijaju mu stopala lomeći kosti. Bol mu probada srce i moždinu. Ali, to što Oni, ta prokletstva dostojna ljudska bića, razapinju svoga Sina božjeg, čini njegov bol prijatnim.

Krst se podiže. On vidi u prazninu.
Nije pio vina s izmirinom da bi sasvim prisebno posmatrao kako Izraeliti postupaju sa svojim Sinom božjim, da bi što duže sažaljeva njihovu budućnost i gnušao se njihove sadašnjosti.

Svi prolaznici mu se rugaju, visoki sveštenici i pisari zbijaju sa njim šale. Čak ga i dva razbojnika, s njim istovremeno razapeta na krstove, ismejavaju.

Gle, i ti razapeti zajedno s njim...

Oko njega mržnja, dostojna sažaljenja, prokleta.

Kroz bol u dlanovima i stopalima, on oseća tragiku tih jadnih bića koja ubijaju Sina božjeg, i oseća radost prokletih bića koja razapinju Sina božjeg, znajući da ga tako ubijaju. Iznenada, bol od njegovih slomljenih kostiju probada mu srce i moždinu, prerasta u agoniju i on postaje polusvestan, negde, na granici između ekstaze i dubokog sažaljenja.

Grči mu se stomak, od bola dostojnog sažaljenja, prokletog.

Na čitavoj zemlji je mrak.

»Eloi, Eloi, lama sabaktani!« (»Bože moj, Bože, zašto me ostavi?!«)

Ostavi ga Bog i on na kraju ipak ostade samo »sin ljudski«. Ali Izraeliti čak i sina čovekova raspeše na krst.

Više je tragova krvi na rukama onih što raspinju »sinove ljudske«, no onih što raspinju »Sina božjeg«.

20. decembar, 1924. godine

O IZRAZAVANJU MIŠLJENJA

Sanjao sam da se nalazim u učionici osnovne škole i da se spremam da napišem sastav. Pitam učitelja kako da izrazim svoje mišljenje.

— Težak zadatak — bacajući ukoso pogled na mene, preko svojih naočala, reče učitelj. — Ispričaću ti jedan događaj....

— U porodici se rodio sin i čitava kuća je bila van sebe od sreće. Kada je napunio mesec dana, izneli su ga da ga pokažu gostima, očekujući, naravno, najbolja predskazanja.

Jedan kaže: »Ovo dete biće bogato.« Svi mu se zahvališe.

Drugi kaže: »Ovo dete postaće državni činovnik.« Za uzvrat svi mu polaskaše.

Treći kaže: »Ovo dete će umreti.« Skupi se čitava porodica i isprebija ga.

— Reći da će dete umreti znači govoriti o nečem neizbežnom, dok je reći da će ono postati bogato ili da će postati

državni činovnik možda i laž. Ipak, oni koji su slagali bili su nagrađeni, dok je onaj koji je govorio o neizbežnom dobio batine. A ti.....

— Ja neću da govorim laži, ali neću ni da dobijem batine, šta onda treba da kažem, učitelju?

— U tom slučaju treba da kažeš: »Ah! Ovo dete! Vidite ga samo! Tako je....., ah! O-o-o! Hehe! He, hehehehe!«

8. juli 1925. godine

TAKAV BORAC!

Takav borac treba da postoji.

Ne više neuk kao afrički domorodac s izglaćanim »mauze-rom« na plećima, ni ravnodušan kao kineski vojnik »zelene zastave« s automatskim pištoljem za pojasom. Njemu nije potreban oklop od volovske kože i gvozdarije. On ima samo sebe i u ruci džigit kakvim se služe varvari, izbacujući ga samo jednim pokretom ruke.

On stupa na borbenu liniju Ništavila, gde mu svako koga sretne jednako ljubazno klima glavom. On zna da je taj naklon oružje neprijatelja, oružje koje ubija bez prosipanja krvi. Mnogi je već borac tako nastradao, jer protiv takvog oružja, kao i protiv metka, i najveća hrabrost ostaje uzaludna.

Nad ovim glavama što se klanjaju istaknute su najrazličitije zastave, a na njime izvezena najdivnija imena filantrop, skolastičar, književnik, mudri starac, omladinac, estetičar, džentlmen..... A niže, razne mantije i odežde, ukrašene najboljim motivima: učenost, moral, nacionalni duh, javno mnjenje, logika, pravda, civilizacija Dalekog istoka.....

Ali, on podiže džigit.

Svi se oni u jedan glas zaklinju da im je srce, za razliku od drugih ljudi s predrasudima, u centru grudi. Oni svi na grudima nose amajlije, da bi dokazali kako sami duboko veruju da im je srce u sredini grudi.

Ali, on podiže džigit.

On se smeši i jednim hitcem u stranu, pogađa ih tačno u samo srce.

Svi oni pokorno padaju na zemlju; — iza njih ostaju samo mantije, a u njima — Ništavilo. Bića koja su nastanjivala to Ništavilo već su pobegla i tako odnela pobjedu, jer je On sada postao zločinac koji je ubio filantropa i njemu slične.

Ali, on podiže džigit.

On prolazi borbenim redovima Ništavila krupnim koracima, i opet vidi iste naklone, iste zastave, iste mantije.....

Ali, on podiže džigit.

I tako on stari i konačno umire među redovima Ništavila. I na kraju, on i nije borac; Ništavilo je odnelo pobjedu.

U takvim okolnostima, nema ko da čuje borbeni poklič: vlada mir.

Mir.....

Ali, on podiže džigit!

14. decembar, 1925. godine

SRED IZBLEDELIH TRAGOVA KRVÍ

U spomen na nekoliko mrtvih, živih
i još nerođenih

Za sada je Tvorac još uvek samo slabić.

On potajno izaziva promene na nebu i na zemlji, ali se ne usuđuje da uništi ovu zemaljsku kuglu; potajno izaziva smrt živih bića, ali se ne usuđuje da sačuva njihova mrtva tela; u

potaji izaziva krvoproliće čovečanstva, ali se ne usuđuje da tragove krvi ostavi večno jarko crvene; u potaji izaziva ljudska stradanja, ali se ne usuđuje dozvoliti čovečanstvu da ta stradanja večno pamti.

Samo sebi sličnim — slabićima među ljudima — on je smislio da gradi raskošne palate na ruševinama i zapuštenim grobovima, da uz pomoć vremena spira patnje i tragove krvi. Iz dana u dan toči on po čašu tek malo zaslađenog pelina, ni previše ni premalo, taman dovoljno da tek malo omami, pa ga služi ljudima, da bi oni koji ga ispiju mogli plakati i pevati, biti i trezni i pijani, i svesni i besvesni, spremni da umru i spremni da žive. On mora učiniti tako da svi žele da žive, jer još nema hrabrosti da uništi čovečanstvo.

Nekoliko ruševina i zapuštenih grobova razvejavani su po zemlji, sijajući od izbledelih tragova krvi i ljudi, bludeći između njih kušaju svoju vlastitu neodređenu patnju, kao i patnju čitavog sveta. No, oni se ne usuđuju da odbace tu patnju, nalažeći da je ona ipak, na kraju krajeva, bolja no praznina. Svako za sebe kaže da je »u nemilosti Neba«, opravdavajući time svoj gorki usud. Staviše, oni strepeći, mirno očekuju dolazak novih patnji. Nove patnje ih plaše, ali u isto vreme oni žude da im se nađu licem u lice.

Svi su oni verni podanici Tvorca. A on baš upravo to i hoće.

Među ljudima se pojavljuju hrabri buntovnici koji, stojeći uspravno, vidi kroz sve te već preobražene kao i još uvek postojeće ruševine i zapuštene grobove, pamti sve duboke i beskraje patnje, gleda pravo u svu tu ne jednom prolivenu, zgrušanu krv i do dna razume sve mrtve, sve žive, sve koji će se tek roditi i sve koji nikada neće biti rođeni. On je prozreo igru Tvorca i sprema se da se podigne i učini da vaskrsnu mrtvi ili da nestanu ljudi, ti verni podanici Tvorca.

Tvorac, slabić, sakriva se, postide. Tada se preobražavaju Nebo i Zemlja, u očima hrabrog buntovnika.

8. april, 1926. godine

BUĐENJE

Avioni su dobili zadatak da baciju bombe. Poput učenika koji idu u školu, oni svakodnevno pre podne nadleću Peking. Svaki put kada čujem zvuk motora kako cepa vazduh, osetim neku laku napetost, kao da svedočeći napadima »Smrti«, istovremeno još dublje postajem svestan postojanja »Života«.

Posle dve-tri nerazgovetne eksplozije, avioni zudeći polako odleću. Verovatno ima mrtvih i povredjenih, ali svet pod kapom nebeskom izgleda još mirniji no obično. Nežno lišće topole pod prozorom preliva se pod sunčevom svetlošću bojom starog zlata; lišće brešta i cvet šljive još su blistaviji no juče. Sakupivši novine, u neredu razbacane po krevetu, otirem sitnu svetlostiv prasinu koja se u toku protekle noći nakupila na radnom stolu i moja kvadratna radna sobica postaje, kao i ranije, ono što se obično zove »besprekorno čistim«.

Iz nekog neodređenog razloga počinjem da pregledam rukopise mladih pisaca, koji su se već od nekog vremena nagomilali kod mene. Hteo bih da ih sve dovedem u red. Čitam ih hronološkim redom i duše tih mladih ljudi koji odbijaju da koriste spoljnu uglađenost, dižu se pred mojim očima, jedna za drugom. Oni su skromni, iskreni — ali, ovaj, stradali su! Stenjali su, razgnevili se i na kraju ogrubeli, moji dragi mladići.

Njihove su duše ogrubele od vetrova s kovitlacima peska, jer u njih se duša čovječja, baš onakva kakvu volim. Rado bih poljubio tu ogrubelost bez oblika i boje, s koje kaplje sveža krv. U raskošnim, nadaleko čuvenim vrtovima cveta retko, neobično cveće; tihe, rumene devojke dokono gube vreme u besposličju; grakće roda, dižu se gusti, beli oblaci..... Ovo, naravno, pleni čovekovu dušu, ali ja ne mogu da zaboravim da živim u svetu ljudi.

Odnednom se prisetih ovog događaja: pre dve-tri godine bio sam u profesorskom kabinetu Pekinškog univerziteta, kada uđe jedan potpuno nepoznat mladić, bez reči mi pruži smotuljak s knjigom i odmah zatim izađe. Kada sam otvorio smotuljak, nadoh u njemu jednu svesku književnog lista Niske trave. I baš u njegovom ćutanju shvatih sve neizgovoreno. O, kako je to bio raskošan poklon. Steta što Niske trave više ne izlaze, izgleda da je ovaj list poslužio samo kao osnova za izdavanje Podvodnog zvona. To Podvodno zvono usamljeno se oglašava sred pećina vera i peska, duboko, na dnu ljudskog mora.

Iako je divlji trn, slomljen, gotovo osuđen na smrt, on će ipak još uvek dati jedan mali cvet. Prišćam se kako je Tolstoj, duboko dirnut time, napisao priču. Naravno, kada biljke u presahloj pustari, boreći se za opstanak, puste duboko svoje korenje da bi upijale vodu iz izvora duboko pod zemljom, i kada izrastu u smaragdno-zelenu šumu, one to čine u ime vlastitog »Života«. A umorni, žedni putnici, čim ih spaze, osećaju, radosti, da su naišli na mesto gde mogu načas da se odmore. Ovo, u isto vreme, može da izazove i zahvalnost i tugu.

Pod nazivom Bez naslova, u Podvodnom zvonu umesto uvođenika piše: »Neki ljudi govore: naše društvo je pustara. Ako bi stvarno bilo tako, iako pomalo pusto, bilo bi tiho i spokojno,

iako pomalo samotno, moglo bi da čoveku pruži osećaj beskonačnosti. Ne bi nikako moglo biti tako haotično, mračno i tako promenljivo kao što jeste!«

Da, pred mojim očima se dižu duše mladih ljudi, već ogrubele, ili koje tek što to nisu. Ali, ja volim te duše koje krvare i pate u tišini, jer one činu da osećam da sam u svetu ljudi, živim među ljudima.

Dok sam pregledao radove, večernje sunce već se priklonilo zapadu i nastavljam da čitam uz svetlost lampe. Mnoga mladost promiče mi pred očima, a oko mene je tama koja me obavlja. Umoran, savijam cigaretu i, u sred nekog neodređenog razmišljanja, polako zatvaram oči i padam u dug, dug san. Trzam se iznenada; oko mene još uvek tama. U nepomičnom vazduhu diže se dim cigarete, polako se pretvarajući poput nekoliko oblaka na letnjem nebu, u neodređive forme.

10. april, 1926. godine

Prevela Dušanka Mišćević

NAPOMENE:

1 Za vreme vladavine Mandžuraca (dinastija Cing), hanske trupe koje su bile loši borci prepoznavale su se po zelenim zastavama.

2 Napisano posle incidenta 18. marta 1926. godine, kada je vojni starešina severa Duan Dji Ruei naredio policiji da otvori vatru na studente i građane Pekinga, koji su demonstrirali protiv uvođenja japanskih vojnih sudova, protiv narušavanja suverenih prava Kine od strane japanskog, britanskog i američkog imperijalizma i protiv izdajničke politike vojnih starešina. Ubijeno je 47, a ranjeno 150 ljudi, među kojima dosta Lu Sinovih učenika, kojima je on posvetio ovu pesmu u prozi, kao i nekoliko eseja.

3 Književni list koji je izlazio u Sangaju četiri puta godišnje. Počrenula ga je 1924. godine istoimena grupa mladih pisaca, lar-pur-lartista.

4 Pod tim nazivom je obnovljeno izdavanje lista Niske trave u Pekingju 1925. godine. Izlazio je nedeljno, a izdavala ga je ista grupa mladih pisaca.

BELESKA O PISCU

Lu Sin (1881—1936) je najznačajnija ličnost savremene kineske književnosti. Posvećene su mu mnoge studije u Kini i inostranstvu, a dobitnik je i priznanja Mao Ce Tunga.

Pravo mu je ime Zhou Shu Ren. Rođen je 1881. godine u mestu Shao Xing, u blizini Sangaja, u osiromašenoj trgovačkoj porodici. Studira u Japanu od 1902. od 1910. godine, najpre medicinu, a zatim se potpuno posvećuje književnosti, smatrajući da prvo treba izlečiti duh kineskog naroda, pa onda tek lečiti telo. Postaje savetnik Ministarstva obrazovanja u Pekingju nakon pobeде Revolucije 1911. i na tom položaju ostaje do 1925. godine. U istom periodu predaje književnost, piše većinu svojih pripovedaka i postaje vodeća ličnost kineske književnosti. Smenjen je s položaja zbog naprednih ideja, predaje književnost na univerzitetima u Amoju i Kantonu, a 1927. godine povlači se definitivno i živi u Sangaju do smrti, 1936. godine.

Svrgavanjem mandžurske dinastije 1911. godine i pobedom republikanske (kuomintanške) struje Sun Yat Sena, Kina stupa na put nezavisnosti, uz stalni porast revolucionarnih, naprednih i socijalističkih snaga. U sklopu tih društvenih previranja javlja se i snažan pokret u književnosti da se napusti tradicional, narodu nerazumljiv jezik (wen yan) i da se u književnost uvede narodni govor (bai hua). Pokret prerasta u »književnu revoluciju« 1917. godine i završava konačnom pobedom 1919. godine.

Kao njen učesnik bori se i Lu Sin, za savremeni jezik kojim govori narod, protiv bespravljia i bede seljaka i sirotinje, raskrinkavajući i napadajući ropki mentalitet koji je stvorila feudalna samovolja. Lu Sin, istaknuti socijalni pisac, novelist i esejist, staje na čelo »lige pisaca levog krila«, osnovane 1930. godine. Bavio se istorijom književnosti i književnom kritikom; preveo Gogolja, Čehova, Gorkoga, Plehanova i dr.

Zbirka pesama u prozi Divlje trave nastala je u periodu od 1924. od 1926. godine, u vreme vladavine vojnih starešina na severu Kine, borbe protiv naprednih ideja Sun Yat Sena i revolucionarne levice i u vreme progona naprednih pisaca i oštre cenzure. Stoga je Lu Sin, suprotno svom običaju, morao da pribegne ovoj književnoj formi i svoje oštre i otvorene napade zameni slučajnim refleksijama i dvosmislenim jezikom, da bi i dalje mogao uticati na javnost objavljujući svoje radove u književnom časopisu You Si. Zato ih on naziva malim, bleđunjavim cvetovima s ivice napuštenog pakla, koji, naravno, ne mogu biti lepi. U njima napada skolastičare i ljude od pera koji podržavaju vlast vojnih starešina, napada tu istu vlast koja puca u nenaoružane demonstrante, napada ljude koji u vreme tako snažnih društvenih previranja promaze kroz život kao »osmatračke«, napada pasivnost kineske omladine. Čak i tako pišući morao je da se krije i, konačno, da napusti Peking. Lu Sin kaže:

»I taj pakao morao je biti izgubljen.

Kasnije nisam više pisao ništa slično ovim pesmama u prozi. U vreme kada su se stvari menjale iz dana u dan, takve refleksije nisu više smele da postoje. Što se mene tiče, možda je tako i bolje.«